

ДЗЯРЖАЎНАЯ ЎСТАНОВА
ВЫШЭЙШАЙ ПРАФЕСІЙНАЙ АДУКАЦЫІ
«БЕЛАРУСКА-РАСІЙСКІ ЎНІВЕРСІТЭТ»

Адзел выхаваўчай работы з моладзю

**ВЫХАВАННЕ СТУДЭНЦКАЙ МОЛАДЗІ
НА КУЛЬТУРНЫХ І ДУХОЎНЫХ ТРАДЫЦЫЯХ
БЕЛАРУСКАГА НАРОДА**

Магілёў 2012

Рэкамендавана да апублікавання
Саветам по выхаваўчай рабоце
Беларуска-Расійскага ўніверсітэта

Складальнік: Л.А. Навумовіч

У метадычных матэрыялах разглядаюцца пытанні папулярызацыі беларускай мовы, народных традыцый, якія садзейнічаюць прывіццю павагі да гісторыка-культурнай спадчыны беларускага народа, грамадзянскаму станаўленню асобы.

Прапануецца сцэнарый літаратурна-музычнай кампазіцыі, распрацаваны супрацоўнікамі студэнцкага клуба ўніверсітэта.

Матэрыялы рэкамендуюцца ўдзельнікам выхаваўчага працэсу.

**ВЫХАВАННЕ СТУДЭНЦКАЙ МОЛАДЗІ
НА КУЛЬТУРНЫХ І ДУХОЎНЫХ ТРАДЫЦЫЯХ
БЕЛАРУСКАГА НАРОДА**

Адказная за выпуск В.В. Патапкіна

1 Важнейшая функция выхавання студэнцкай моладзі – адраджэнне нацыянальнай самасвядомасці беларусаў

Адносіны да Радзімы, да свайго народа і яго традыцый, да роднай прыроды, роднага краю, культуры і звычайў свайго народа – вечныя каштоўнасці для любога народа, любой нацыі. Яны вызначаюць якасці чалавека і мабілізуюць яго на працу ў імя народа, умацавання маральна-палітычнай магутнасці сваёй дзяржавы, на зберажэнне народнага здабытку, прыроды, акаляючага свету.

Патрыятызм праяўляецца ў гонары за поспехі свайго народу ў галіне навукі, тэхнікі, прамысловасці, у культуры, паважлівых адносінах да атрыбутаў сваёй дзяржавы, да законаў. Патрыятызм умацоўвае пачуццё абавязку перад народамі і дзяржавай, нецярпімасць да парушальнікаў грамадскага парадку, нецярпімасць да несправядлівасці ў адносінах паміж народамі.

Задачы выхавання ў моладзі патрыятызма, любові да радзімы, яе мове і культуры вельмі важныя для ўсіх краін. Але ў нашай дзяржаве яны маюць асаблівае значэнне. Прычыны асаблівай актуальнасці нацыянальнага выхавання крыюцца ў няпростым гістарычным лесе беларускага народу, які, як адзначыў беларускі педагог XIX стагоддзя Ігнат Кулакоўскі, “пападаючы пад удары зменлівага лёсу..., пераходзячы з аднаго падняволення ў іншае..., з непазбежнасцю мусіў страчваць уласную сваю народнасць.”

Неабходна адзначыць, што і XX стагоддзе не стала выключэннем у гісторыі нашай Радзімы і стала такім жа шчодрым на “ўдары зменлівага лёсу”, у выніку якіх працэс страты народнасці, нацыянальнай свядомасці і гістарычнай спадчыны працягваўся.

Сёння беларусы маюць гарманічны збег гарманічных акалічнасцяў для таго, каб стварыць на нацыянальным гістарычным фундаменце ў магутнай і дэмакратычнай краіне цывілізаванае жыццё для сваіх грамадзян. У гэтай сувязі фарміраванне грамадзянскаці – якасці чалавека, якая характарызуе яго ўзаемаадносіны з дзяржавай – трэба разглядаць як неабходны этап у развіцці паўнацэннай асобы. Неабходна выхоўваць грамадзян, якія лічаць сваім маральным абавязкам удзельнічаць у фарміраванні і выкананні законаў.

Такім чынам, для нацыянальнай сістэмы выхавання адраджэнне нацыянальнай самасвядомасці з’яўляецца адной з важнейшых задач. Без пачуцця гонару за сваю Радзіму нельга стаць сапраўдным грамадзянінам сваёй Айчыны. Трэба толькі разумець, што пачуццё нацыянальнай самасвядомасці, якое садзейнічае выдзяленню свайго этнасу з ліку іншых, не азначае адчужанасці - яно не павінна стаць фактарам процістаяння іншым народам. Больш таго, асэнсаванне гістарычнага мінулага і свайго народа павінна спрыяць таму, што беларускі народ зможа адчуць сябе роўным у сям’і народаў свету.

2 Мова як кампанент нацыянальнай самасвядомасці

Нацыянальная самасвядомасць з'яўляецца адной з самых важных характарыстык нацыі і адыгрывае ў яе лёсе істотную ролю. Нацыянальная самасвядомасць – гэта ўстойлівая, асэнсаваная і ўсёабдымная ідэнтыфікацыя асобы са сваёй нацыяй, сістэма ўяўленняў пра яе, стаўленне да яе становішча ў культуры грамадскіх адносінаў параўнальна з іншымі нацыямі, веданне і адэкватнае разуменне традыцый, культуры, мовы, нацыянальных інтарэсаў, гістарычнай місіі нацыі і яе ідэалаў.

Паняцце гэта вельмі складанае і ўключае ў сябе розныя кампаненты. Галоўным з іх выступае нацыянальная ідэнтыфікацыя, што азначае ўсведамленне індывідам сваёй тоеснасці з прадстаўнікамі пэўнай нацыі, усведамленне прыналежнасці да канкрэтнага народа. А асновай нацыянальнай ідэнтыфікацыі з'яўляецца мова. Мова – самая важная і істотная адзнака кожнай нацыі. Яна выступае асноўнаю праяваю нацыянальнага жыцця, невычэрпнай крыніцаю ўплыву на свядомасць чалавека. Мова – і элемент, і фактар фарміравання нацыянальнай свядомасці, адзін з найбольш эфектыўных сродкаў яе фарміравання.

Родная мова прарастае ў душы чалавека нябачнымі нітачкамі, тонкімі і глыбокімі гісторыка-культурнымі, інтэлектуальнымі, эмацыйнымі, зрэшты, магчымі, і біяфізічнымі каранямі. Адчужэнне ад роднай мовы вядзе да ўнутранай пераарыентацыі асобы, балансуе на мяжы яе дэзарыентацыі і можа прывесці да сацыяльнай непаўнаўартасці чалавека. У мове ўвасоблены ўсе каштоўнасці этнасу, уся яго самабытная культура, своеасабліва закадаваны ўвесь яго лёс з усімі паваротамі, катаклізмамі і ўзаемасувязямі. Таму сапраўднае адраджэнне нацыі можа адбыцца толькі на аснове засваення роднай мовы і выкарыстання яе ў якасці сродка памнажэння культурных і інтэлектуальных набыткаў.

Вялікае значэнне роднай мове надаваў выдатны чэшскі педагог Ян Амос Каменскі, які заклікаў вывучаці мудрасць папярэдніх пакаленняў на яго ж мове. Родная мова з'яўляецца сродкам, з дапамогай якога мы далучаемся да сваіх продкаў і нашчадкаў, які дазваляе нам арганічна ўвайсці ў бясконцы шэраг пакаленняў, што жылі да нас і прыйдуць пасля. Яна ў нейкай ступені ўвабрала ў сябе не толькі традыцыі, гісторыю і вопыт народа, але і яго пачуцці, псіхалогію, перажыванні.

Мова мае выключнае значэнне для кожнага этнасу, і без авалодання ёю няма нават сэнсу гаварыць пра фарміраванне нацыянальнай самасвядомасці. Усведамленне моўнага адзінства і веданне культурных набыткаў народа іграюць важную ролю ў самім працэсе фарміравання нацыянальнай самасвядомасці.

Мова – прадмет гонару кожнага народа. Яе страта азначае, што мова страціла свайго носбіта, і калі гэта з'ява набывае масавы характар, то можна з поўнай падставай гаварыць пра моўны крызіс. Змена мовы часта вядзе да змены этнічнай прыналежнасці і саманазвы этнасу, да нараджэння іншай самасвядомасці.

У наш час сфера ўжытку беларускай мовы, на жаль, незадавальняюча вузкая. Павышэнне прэстыжу роднай мовы, яе пастаяннае ўдасканаленне павінна стаць надзённай задачай кожнага свядомага беларуса. Толькі пры такім падыходзе наша мова зможа выканаць ускладзеную на яе місію выратавальнай сілы нацыі.

У 2010 годзе актуальнасць гэтай праблемы разглядалася на дзяржаўным ўзроўні. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А.Г. Лукашэнка адзначыў: «Дзяржава, як ніхто іншы, адчувае сваю адказнасць за развіццё беларускай мовы і з'яўляецца гарантам зберажэння цэласнасці і адзінства яе літаратурных нормаў. Урадам краіны зацверджаны План мерапрыемстваў па папулярызацыі і пашырэнні сферы выкарыстання беларускай мовы ў жыцці грамадства, распрацаваны з улікам прапаноў дзяржаўных структур, недзяржаўных арганізацый, вучоных і дзячаў культуры».

Углядаючыся ў мінулае, мы імкнемся зразумець значнае, убачыць перспектывы. Стрыжнем афіцыйнай ідэалогіі Рэспублікі Беларусь сёння з'яўляецца дзяржаўны патрыятызм. Сутнасць яго па-рознаму трактавалася мысліцелямі. Сучасны слоўнік дае такое тлумачэнне: «Патрыятызм - адданасць і любоў да сваёй Айчыны, да свайго народа».

Тры фундаментальныя пастаянна-аб'ектыўныя фактары - родная мова, нацыя, дзяржава - складаюць базавую аснову развіцця любога народа ў рэчышчы цывілізацыі і даюць магчымасць вызначыць і нашу нацыянальную ідэю. Яе навуковае фармуляванне можа выглядаць наступным чынам: нацыянальная ідэя - гэта высокі ўзровень філасофскай, грамадска-палітычнай, маральна-этычнай свядомасці беларускага народа ў барацьбе за свабоду і незалежнасць.

Сярод крыніц патрыятызму беларусаў найбольшае значэнне мелі да нядаўняга мінулага развітая прамысловасць, нядрэнныя транспартныя камунікацыі, чысціня і парадак у гарадах, гасціннасць і талерантнасць народа, гераізм у гады Вялікай Айчыннай вайны, культурныя, спартыўныя дасягненні. У незалежнай Беларусі адбываецца пэўнае зрушэнне акцэнтаў, пераацэнка некаторых духоўных каштоўнасцей. Таму адной з самых важных задач у ідэалагічнай сферы з'яўляецца ўглубленая распрацоўка крыніц патрыятызму, дабыча дзяментуў духоўнага багацця беларусаў і стварэнне міжнароднага іміджа Беларусі.

Сёння ніхто не будзе аспрэчваць такое меркаванне, што, дзякуючы дзяржаўнай мове, вакол беларусаў аб'ядналіся ішыя суседнія народы. З гісторыі вядома, што вакол слабага народа не аб'ядноўваюцца, да нізкай культуры не прымыкаюць, на непрыгодных для пражывання людзей землях не сеюць хлеб, не будуць вялікія гарады, велічныя храмы. Усё гэта было на Беларусі, у беларусаў, гэтыя каштоўнасці станаўліся асноўным элементам развіцця самасвядомасці беларускай нацыі. Менавіта развіццё беларускай мовы стала фундаментальнай асновай для узнікнення і станаўлення беларускай нацыі. Некаторыя даследчыкі памылкова адмаўляюць такую гістарычную заканамернасць, але думаецца, што гэта проста нежаданне глыбока пранікаць у

складаную праблему: беларуская мова стала энергетычным рухавіком узнікнення беларускага народа.

Вялікі ўрон афіцыйнай ідэалогіі і нацыянальнаму патрыятызму наносяць непаважлівыя адносіны да беларускай мовы, таму што менавіта яна павінна стаць прадметам усеагульнага клопату і пакланення. Роднае слова - адметная форма нашай культуры, якую народ абавязаны шанавачь і аберагаць, каб не адысці ў нябыт яго непаўторны этнас.

Выхаванне патрыятызму праз роднае слова у Беларусі яшчэ толькі пачынаецца. Адраджэнне беларускай культуры - складаны і шматгранны працэс, у аснове якога ляжыць пашана да роднай мовы як галоўнага духоўнага здабытка народа з усімі яго, на першы погляд, нават нязначнымі нацыянальнымі асаблівасцямі.

Адносіны да духоўнай спадчыны свайго народа, да мовы продкаў вы-яўляюць агульную культуру і грамадскую годнасць чалавека. І хоць сталася так, што сёння беларуская мова нячаста гучыць на гарадскіх і нават вяско-вых вуліцах, на працоўных сходах і афіцыйных нарадах, у навуковых і навучальных установах, нават школах, большасць насельніцтва Рэспублікі Беларусь лічыць яе роднай.

Адным з асноўных напрамкаў рэформы вышэйшай школы з'яўляецца ўзмацненне выхавання ў духу патрыятызму. На выкладчыка кладзецца вялікая адказнасць за фарміраванне высокамаральнай творчай асобы з высокім узроўнем культуры нацыянальнай самасвядомасці, здольнай дзейнічаць у інтарэсах дзяржавы і свайго народа. Патрыятычны элемент у першую чаргу павінен уключацца ў навучальныя заняткі, што патрабуе правільнага вызначэння выхаваўчай задачы кожнай тэмы заняткаў і спосабу яе вырашэння. Не апошняю ролю ў гэтым адыгрывае правільны і старанны падбор навучальнага матэрыялу, патрыятычнага па змесце. Такія ж падыходы выкарыстоўваюцца і пры напісанні вучэбных і вучэбна-метадычных дапаможнікаў, таму сёння яны рыхтуюцца з улікам новых патрабаванняў.

Для сучаснага развіцця грамадства характэрным з'яўляецца рост інфармацыі ва ўсіх відах чалавечай дзейнасці. Але незалежна ад таго, як яна распаўсюджваецца, усё роўна асновай існавання была і застаецца мова. Пры гэтым істотна ўзмацняецца яе камунікатыўная функцыя не толькі ў сваім традыцыйным сэнсе — як спосаб ажыццяўлення суразмоўнасці, абмену вуснай і пісьмовай інфармацыяй паміж камунікантамі, але і ў выглядзе назапашвання захавання інфармацыі, наладжвання кантактаў, рэгулявання ўзаемаадносін паміж людзьмі. Важнае значэнне ў сучасных умовах, калі ў камп'ютэрных сістэмах ёсць спецыяльна распрацаваны праграмы кантролю памылак, набывае не столькі пісьменнасць як самадастатковая каштоўнасць, колькі працэс стварэння асэнсавання інфармацыі, якая поўнасцю залежыць ад маўленча-камунікатыўных здольнасцей чалавека. Розніца ва ўсведамленні функцыі мовы паміж нядаўнім мінулым і сучаснасцю даволі відавочная: трэба не толькі ўмець чытаць і пісаць, але і ўмець успрымаць, перапрацоўваць, ствараць і перадаваць інфармацыю.

Мова суправаджае свядомую дзейнасць чалавека на працягу ўсяго жыцця, вось чаму мове вучаць ад нараджэння. Яна выступае як сродак навучання, развіцця і патрыятычнага выхавання асобы. Іншага раўназначнага з мовай па сваіх магчымасцях дыдактычнага сродку педагогіка не мае, паколькі па значэнні яна звязана з чалавекам - носьбітам свядомасці, а свядомасць знаходзіцца ў адзінстве з мовай, маўленнем.

Для паспяховай арганізацыі сістэмы патрыятычнага выхавання неабходна не толькі дэклараваць прынцыпы патрыятызму, але прыкладваць максімум намаганняў на ўсіх узроўнях навучальнага і выхаваўчага працэсу. Каб пераадолець сацыяльную абіякавасць і выхаваць у навучэнцаў любоў да Радзімы, грамадзянскую адказнасць за дзяржаву, трэба пачынаць патрыятычнае выхаванне з сябе, са свайго уласнага патрыятызму, бо ніякія інавацы, сучасныя методыкі не здольныя замяніць асабістага прыкладу выкладчыка-патрыёта, грамадзяніна.

Стан беларускай мовы у сучасным грамадстве - наш боль і наш агуль-ны клопат. Таму праца павінна быць накіравана перш за ўсё на тое, каб навучэнцы у належнай ступені асэнсавалі той факт, што мова не проста этнічная прымета, а асноўны элемент духоўнай культуры, фальклору, літаратуры, філасофіі, мастацтва і г. д., што гэта не абстрактная навука або дысцыпліна, якую неабходна здаць як абавязковы мінімум. Варта адзначыць, што такія цалкам звязаны з ідэалагічнай палітыкай Рэспублікі Беларусь, якая засведчана ў такіх шматлікіх дакументах агульнадзяржаўнага і міждзяржаўнага ўзроўню, падпісаных Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь, як «Аб некаторых мерах па патрыятычнаму выхаванню моладзі», «Аб дапрызыўнай падрыхтоўцы навучэнскай моладзі ў дзяржаўных агульнаадукацыйных, прафесійна-тэхнічных і сярэдніх спецыяльных вучэбных установах» і інш., дзейнічае Рэспубліканская праграма «Моладзь Беларусі», прынятая Саветам Міністраў Рэспублікі Беларусь, План мерапрыемстваў у сістэме адукацыі па папулярнасці і пашырэнні сферы выкарыстання беларускай мовы ў жыцці грамадства на 2010 і наступныя гады і г.д.

Як аксіёма ўсведамляецца той факт, што разнастайнасць духоўнага жыцця нацый, народнасцей павінна грунтавацца на сапраўдным росквіце нацыянальных моў. Вось найважнейшая ўмова, якая дапаможа нам пазбегнуць эстэтычнай шэрасці і бязроднага касмапалітызму. Відавочным застаецца і тое, што ў свеце няма мацнейшай стыхіі ўздзеяння на чалавека, чым тая, якую нясуць мова культура народа, спрыяючы станаўленню інтэ-лектуальнага, нацыянальна-культурнага і патрыятычнага аблічча грамадзяні на сваёй краіны.

Мова ўзнікла ў працэсе калектыўнай працы, і на ўсіх стадыях развіцця чалавецтва яна служыла сродкам самога фарміравання патрыятычнай асобы – г. зн. выконвала грамадскую функцыю. Надзвычай важную ролю адыгрывае яна ў духоўным жыцці народа. Дасягненні кожнага народа у развіцці навукі, культуры магчымы толькі пры непасрэдным удзеле роднай мовы. Вядомая беларуская паэтэса Цётка пісала: «Бедны той, хто... не мае скарбаў вечных - скарбаў душы. Такі скарб, каторы ніхто і ніколі адабраць ад нас не здолее, - гэта любоў да Бацькаўшчыны, да свайго народа, да роднай мовы».

Мова з'яўляецца сховшчам культуры, крыніцай пазнання, узбагачэння і развіцця. Змест і межы гэтага пазнання ўвесь час мяняюцца ў залежнасці ад дасягненняў цывілізацыі, патрэб грамадства. Менавіта гэтым тлумачацца змены ў змесце моўнай адукацыі і ў навучальных планах. Мова ўплывае на фарміраванне думкі, актывізуе разумовыя працэсы, што адбываюцца ў свядомасці чалавека, паколькі мысленне заўсёды ажыццяўляецца ў моўных формах і з дапамогай моўных сродкаў. Асноўнай задачай адукацыі павінна стаць імкненне кожнага выкладчыка зрабіць родную мову аб'ектам сваёй асаблівай увагі, клопату ў накірунку развіцця маўленча-камунікатыўных здольнасцей чалавека, бо без іх немагчыма паспяхова адукацыя і выхаванне патрыятызму, г. зн. фарміраванне і ўзмацненне пачуццёвых адносін да Айчыны.

Аб выхаваўчых магчымасцях роднай мовы неаднойчы гаварыў Якуб Колас. Родную мову ён лічыў той крыніцай, з якой пазнаецца жыццё, навакольны свет, бо гэта крыніца адукацыі чалавечага розуму і пачуццяў. Вуснамі аднаго са сваіх герояў у рамане « На ростанях» пісьменнік сцвярджае галоўную мэту навучання. Яна у тым, каб выхаваць сапраўднага грамадзяніна: «Чалавек жыве дзеля таго, каб рабіць дабро, каб служыць праўдзе, каб стварыць матэрыяльныя каштоўнасці, быць карысным для грамадства».

Родная мова - гэта не толькі сродак чалавечых зносін, гэта яшчэ ўвасабленне нацыянальнай культуры. Без мовы няма, не можа быць нацыянальнай культуры, а без культуры - нацыі. Хочацца нагадаць вядомы афарызм Францішка Багушэвіча: «Шмат было народаў на зямлі, якія страцілі мову сваю, як той чалавек перад скананнем, катораму мову зойме, а потым і зусім змёрлі. Не пакдайце ж мовы нашай беларускай, каб не умёрлі!». Гэта было сказана больш за 100 год таму, але выказванне Багушэвіча не страціла сваёй актуальнасці.

Сёння пераканаўча можна сказаць, што чалавек, адзелены ад роднай мовы, бяднее духоўна, шмат страчвае з лепшых чалавечых якасцей. Сучаснае выхаванне, у аснове якога закладзены патрыятызм, заўсёды будзе запатрабавана грамадзянамі. Невыпадкова, што ў пасланні Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А. Р. Лукашэнкі Нацыянальнаму сходу і беларускаму народу падкрэслена, што важнейшым пастулатам ідэалогіі беларускай дзяжавы з'яўляецца патрыятызм.

3 Выхаванне студэнцкай моладзі на культурных і духоўных традыцыях беларускага народа

Адзін з важнейшых момантаў выхавання – традыцыі. Яны захоўваюць пераемнасць пакаленняў. Не выпадкова ў Кодэксе Рэспублікі Беларусь аб адукацыі падкрэсліваецца, што “выхаванне грунтуецца на агульначалавечых, гуманістычных каштоўнасцях, культурных і духоўных традыцыях беларускага народа”. Аб гэтым жа гаворыцца і ў Канцэпцыі бесперапыннага выхавання, дзе таксама адзначаецца, што “неабходнымі ўмовамі для выхавання грамадзянскасці і патрыятызма асобы з'яўляюцца прывіццё павагі да гісторыка-

культурнай спадчыны беларускага народа, вывучэнне гісторыі, звычаяў і традыцый беларускага народа”. Пазнанне Радзімы - краевугольны камень грамадзянскай пазіцыі. Звесткі пра Айчыну, не проста круг фактаў і вывадаў, гэта жыццё лёсам Бацькаўшчыны.

Традыцыі як бы арганізуюць сувязь пакаленняў, на іх трымаецца духоўнае і маральнае жыццё народа. Пераемнасць старэйшых і малодшых грунтуецца іменна на традыцыях. Традыцыі, як элемент грамадскага жыцця, маюць сваю спецыфіку. У заснаванні народных традыцый важнае месца займаюць звычаі, выкананне якіх было абавязковым: “Свой звычай ў чужы дом не нясі”, “Не сышліся звычаямі- не быць дружбе”, “Звычай мацнейшы за закон”. Гэтыя прыказкі наглядна паказваюць, як паважліва і з пашанай адносіліся да звычаяў і традыцый нашы продкі, якое вялікае выхаваўчае значэнне мелі яны ў розных народаў. Звычаі ўваходзяць ў склад традыцый разам з абрадамі.

Раскрываючы ролю традыцый ў выхаванні моладзі, можна ўзяць у якасці зыходнага пункту народную мудрасць: “Без вялікага карэння дрэва не бывае”. Абрады, традыцыі, звычаі спадарожнічалі кожнаму кроку чалавека ад нараджэння да смерці, тым самым арганізуючы яго працоўнае, сацыяльнае і асабістае жыццё. Традыцыі беражліва перадаваліся з роду ў род, выконваючы ролю гістарычнай памяці, ажыццяўляючы сувязь пакаленняў.

Патрыятычнае выхаванне — адна з важных складовых частак сістэмы выхавання ў *народнай педагогіцы*, мэта якога — захаваць асновы этнічнай самабытнасці беларусаў, іх незалежнасці, самастойнасці. Яно займае адно з вядучых месцаў у беларускай народнай педагогіцы. Фарміраванню высокага пачуцця патрыятызму садзейнічала ўся гісторыя беларускага народа, насычаная барацьбой за сваю незалежнасць, барацьбой супраць сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту.

У аснове патрыятычнага выхавання ляжыць выхаванне любові да бацькоў, да роднага дому, да прыроды сваёй Бацькаўшчыны, да блізкіх людзей. Галоўным сродкам фарміравання патрыятычных пачуццяў з’яўляецца аўтарытэт і прыклад бацькоў, якія вяршэнствуюць у патрыятычным выхаванні. Дзіця любіць сваіх бацькоў, верыць ім, яны — яго ідэал, узор для пераймання. Адносіны бацькоў да навакольнага свету і фарміруюць у дзіцяці першыя ўяўленні аб Радзіме. Развіццё патрыятычных якасцей цесна звязана з маральнымі якасцямі, такімі, як вернасць Радзіме, дадзенаму слову. «Бацькоў не цурайся, а ад Радзімы не адракайся» — сцвярджае народная мудрасць. Грамадская думка захоўвае маральныя якасці і перадае іх з пакалення ў пакаленне. Гэтымі якасцямі звычайна надзяляюцца і казачныя, і песенныя героі. Нельга не адзначыць вельмі важную рысу традыцыйнай сістэмы выхавання беларусаў — павагу дзяцей да бацькоў і дарослых увагуле. Пачуццё павагі трымалася не толькі на звычайным праве, але, перш за ўсё, на адчуванні неабходнасці бацькі і маці, іх укладу ў дабрабыт сям’і, узроўні майстэрства, маральнага статусу, што дзеці бачылі штодзённа ў працэсе сумеснага жыцця. У народнай педагогіцы на працягу стагоддзяў існавала важнае няпісанае правіла: ва ўсім дзеці павінны былі падпарадкоўвацца бацькам. Большасць сялян лічылі

строгасць і патрабавальнасць у адносінах да дзяцей галоўным стылем выхавання. Выхаванне дзяцей ў павазе да сваіх бацькоў — таксама адна з частак сістэмы патрыятычнага выхавання.

Беларускі фальклор, а менавіта гераічны эпас, выхоўваў патрыятызм. Ён прадстаўлены не толькі вялікай колькасцю арыгінальных казак пра асілкаў, але і значнымі зборамі песень гістарычнага зместу, паданняў, былін, у якіх распавядалася пра мінулыя войны, паўстанні, розныя мясцовыя падзеі. Многа, напрыклад, было гістарычных песень, паданняў аб гераічнай барацьбе беларускага народа з татара-мангольскімі захопнікамі, аб вайне са шведамі, рускімі.

Гістарычна сфарміравалася ў беларусаў паняцце дзейснага патрыятызму. Вось што сцвярджае народная мудрасць: «Той патрыёт, хто змагаецца за народ», «Не той патрыёт, хто кулакамі ў грудзі сябе б'е, а той, хто працу і жыццё Радзіме аддае», «Той герой, хто за Радзіму ідзе ў бой». У беларускіх сем'ях бытуюць беражлівыя, клапацілівыя, любоўныя адносіны да роднага дому, зямлі-карміцелькі: «Няма смачнейшай вадзіцы, як з роднай крыніцы», «Усякай птушцы сваё гняздо міла».

Казкі — універсальны сродак народнай педагогікі. Лепшымі ўзорамі казак на сямейна-бытавую тэму з'яўляюцца казкі аб адносінах бацькоў да сваіх дзяцей. Эпас баларускага народа вызначаецца і шматлікімі казкамі пра герояў-асілкаў. Гэта, напрыклад, казкі «Кірыла Кажамяка», «Васька Папяльшка», «Івашка Мядзвежжа Вушка» і інш. У іх апавяцываны святы абавязак чалавека — абарона Радзімы, ўслаўляюцца мудрыя, працавітыя і велікародныя героі, якія любяць сваю Радзіму, абараняюць яе, змагаюцца са злом, з прыгнётам, клапацяцца пра ўсіх прыніжаных і зняважаных, што жывуць у галечы і горы. Гэтыя казкі дапамагаюць усвядоміць сілу асобы, абуджаюць мужнасць, выхоўваюць любоў да Айчыны.

Сродкамі патрыятычнага выхавання таксама з'яўляюцца песні каляндарнага і сямейнага абрадавага цыкла. Асаблівай выхаваўчай сілай валодалі гістарычныя песні. Яны выхоўвалі гонар за гераічныя справы продкаў, веру ў непераможнасць народа ў барацьбе з ворагам, мужнасць, стойкасць, імкненне любой цаной адстаяць незалежнасць сваёй роднай зямлі. Нават у купальскіх песнях можна знайсці сюжэт на патрыятычную тэму, прычым размова ідзе пра дзяўчыну, якая на вайне здзяйсняе подзвіг, параўнальны хіба толькі з подзвігамі былінных асілкаў.

Неад'емнай часткай і дзейным сродкам патрыятычнага выхавання з'яўляюцца прыказкі і прымаўкі: «Той перамагае, хто ў бядзе са сваёй зямелькі не ўцякае», «На роднай зямлі, як на камні», «Радзіма — матка, а чужына — мачыха».

На ўсіх этапах гістарычнага развіцця беларускага народа можна знайсці прыклады выкарыстання такіх летапісаў народнай педагогікі, як блаславенне на подзвіг, наказ абараняць родную зямлю ад варожай навалы. Напрыклад, у беларускай народнай песні «Сястра брату каня асядлала...» гучыць такі наказ:

Сястра брату каня асядлала,
Выпраўляла параду служыць:

— Сваю родную, братка, краіну
Ты ўмей ад паноў абараніць.

Клапаціліся беларусы і аб захаванні і перадачы ўсяго, што складае народнае жыццё. Запаветы дзядоў — важны грунт патрыятычнага выхавання. Бацькі ў сваёй выхаваўчай дзейнасці карысталіся педагогічнымі метадамі і сродкамі, якія былі распрацаваны ў народнай педагогіцы на працягу стагоддзяў. Казкі, прыказкі і прымаўкі, загадкі, песні, гульні перадаваліся з пакалення ў пакаленне, і беларусы добра захоўвалі іх. Пра гэта сведчыць захаванасць народных традыцый выхавання да нашых дзён.

Вынікам выхавання патрыятычных якасцей была асоба, улюбёная ў свой родны кут, мову, бацькоў, сваякоў. Трэба ахоўваць родную прыроду, клапаціцца аб ураджайнасці, захоўваць мову, навучыцца з павагай і гонарам ставіцца да бацькі і маці, бабулі і дзядулі — вось спрадвечныя мэты беларусаў.

Беларускі фальклор уяўляе з сябе вялікую каштоўнасць і як узор высокпрафесійнага народнага мастацтва, і як адна з крыніц вывучэння гісторыі роднага краю, і як дзейсны сродак выхавання маладога пакалення і абуджэння яго нацыянальнай свядомасці, і як глеба для развіцця айчыннай літаратуры і мастацтва. Вусная паэтычная творчасць надзвычай добра захавалася не толькі ў памяці беларусаў, але і ў іх актыўным карыстанні. Глыбіня зместу, дасканаласць мастацкай формы фальклорных твораў і сёння жывіць фантазію і натхняе многіх пісьменнікаў, кампазітараў, мастакоў, якія ў сваёй творчасці захоўваюць нацыянальныя традыцыі, выкарыстоўваюць тэмы і вобразы народнай паэзіі.

Беларускі фальклор прайшоў доўгі і складаны шлях развіцця і знітаваў у сабе ідэі і вобразы розных падзей і эпох. Вусна-паэтычная творчасць беларусаў акрэслівала многія маральна-этычныя нормы стасункаў людзей у грамадстве і была скіравана на ўмацаванне сям'і і сямейных адносін, на выхаванне новых пакаленняў у адпаведнасці з высокімі патрабаваннямі народнай маралі. Такая мараль вымагала ад чалавека праяўлення паважлівых адносін да людзей, сумленнасці, праўдзівасці, працавітасці, свабодалюбства і многіх іншых якасцей, якія суадносяцца з агульначалавечымі каштоўнасцямі. Дзякуючы гэтым маральным пастулатам чалавек жыў у суладдзі з прыродай, ахоўваў яе і абараняў тым самым і сябе.

Трэба абавязкова адзначыць, што ў сучаснай соцыякультурнай сітуацыі пытанні патрыятычнага выхавання набываюць актуальнасць. Так, у «Канцэпцыі патрыятычнага выхавання моладзі ў Рэспубліцы Беларусь» распрацаваны асноўныя прынцыпы і метады патрыятычнага выхавання моладзі, а таксама разглядаюцца сучасная сутнасць такога выхавання, становішча патрыятычнага выхавання моладзі Беларусі і тэндэнцыі яго развіцця. Галоўная мэта патрыятычнага выхавання — выхаванне асобы, закаханай ў сваю Радзіму, мову, культуру, асобы, якая будзе імкнуцца да паляпшэння дабрабыту сваёй Бацькаўшчыны.

Гэтая канцэпцыя мае вельмі важнае значэнне, бо яе ідэі будуць садзейнічаць вырашэнню агульнанацыянальных задач. Сёння перад народам Беларусі стаіць вельмі актуальная праблема — кансалідацыя грамадства, якая

можа быць вырашана пры ўмове ўдзелу моладзі ў гэтым працэсе, таму што менавіта моладзь валодае высокім патэнцыялам энергіі, дынамізму. Выхаваць грамадзяніна-патрыёта, які будзе імкнуцца да ідэалаў добра і справядлівасці, які будзе здольны творча падыходзіць да жыццядзейнасці, — у гэтым галоўнае назначэнне патрыятычнага выхавання.

4 Формы і метады работы па развіццю нацыянальнай самасвядомасці ў Беларуска-Расійскім універсітэце

Цяжка пералічыць усе разнастайныя формы арганізацыі выхаваўчай работы па развіццю нацыянальнай самасвядомасці. Але відавочна і тое, што падыход да ажыццяўлення задачы фарміравання нацыянальнай самасвядомасці магчымы дваякі: напоўніць новым зместам традыцыйныя формы выхаваўчай работы і шукаць новыя шляхі выхаваўчага ўздзеяння на студэнцкую моладзь.

У Беларуска-Расійскім універсітэце на сённяшні момант склалася стройная сістэма патрыятычнага і грамадзянскага выхавання. У гэтай сувязі актыўна вядзецца работа па выхаванні асобы з гуманістычным светапоглядам, самастойным мысленнем, з развітым, высокакультурным пачуццём нацыянальнай годнасці, асобы, якая ведае свае вытокі, карані, шануе нацыянальную спадчыну, любіць сваю краіну і паважае свой народ.

Ва універсітэце распрацавана дасканалая нарматыўная база па фарміраванні грамадзянскасці і патрыятызму студэнцкай моладзі, якая прадстаўлена Канцэпцыяй выхавання навучэнцаў і студэнтаў, Праграмай выхаваўчай работы са студэнтамі БРУ на цыкл навучання, Праграмай па патрыятычнаму выхаванню студэнтаў.

Сёння ў краіне актыўна ідзе працэс абуджэння нацыянальнай свядомасці і гістарычнай памяці, адраджэння народных традыцый і свят, у гэтай сувязі ў 2010 годзе быў прыняты План мерапрыемстваў у сістэме Міністэрства адукацыі па папулярызацыі і пашырэнні сферы выкарыстання беларускай мовы ў жыцці грамадства на 2010 і наступныя гады. Беларуска-Расійскі універсітэт актыўна ўключыўся і ў гэты працэс.

Згодна з Планам былі аформлены інфармацыйныя стэнды па пытаннях патрабаванняў новай рэдакцыі Правіл беларускай арфаграфіі, распрацаваны электронныя сродкі па беларускай мове для дыстанцыйнага навучання студэнтаў універсітэта, штогод праводзяцца студэнцкія навуковыя канферэнцыі, дзе абмяркоўваюцца тэмы “Рэспубліка Беларусь у сучасным свеце”, “Знешняя палітыка Рэспублікі Беларусь” і г.д., на пасяджэннях семінара куратараў акадэмічных груп універсітэта неаднаразова разглядаліся такія пытанні, як “Выхаванне студэнтаў на духоўных і культурных традыцыях беларускага народу”, “Гістарычная спадчына Магілёва”.

У бібліятэцы універсітэта пастаянна дзейнічаюць выставы “Беларуская мова – скарб нашай нацыі”, “Радзіма – ты багацце маё і любоў”, “Беларусь. Дзяржаўнасць. Незалежнасць” і г.д.

Адной з найбольш распаўсюджаных формаў арганізацыі франтальнай выхаваўчай работы з’яўляецца правядзенне куратарскіх гадзін. Але гэтую

традыцыйную форму выхаваўчай работы куратары стараюцца напоўніць новым зместам. Так, напрыклад, праходзяць тэматычныя гутаркі, абмеркаванні нядаўна прачытаных кніг і прагледжаных кінафільмаў, выступленні па пэўных актуальных пытаннях. Напрыклад, “Чаму беларусы не размаўляюць на беларускай мове?”, “Прысутнасць беларускай культуры ў свеце”, “Выдатныя польскія і расійскія дзеячы навукі і культуры паходжаннем з Беларусі” і г.д.

К іншым формам франтальнай выхаваўчай работы, што праводзіцца ва універсітэце, адносяцца: калектыўная падрыхтоўка і правядзенне масавых мерапрыемстваў, удзел у грамадска-карыснай працы, падрыхтоўка і выпуск насценгазет, збор матэрыялаў і афармленне музея, чытацкія канферэнцыі і дыспуты, сустрэчы з вядомымі людзьмі, калектыўныя наведванні тэатраў, кіно, музеяў, турысцка-краязнаўчыя паходы. Тут існуюць неабмежаваныя магчымасці, каб напоўніць гэтыя формы нацыянальным зместам. Практыкуюцца і творчыя заданні, самастойныя і калектыўныя міні-даследаванні, завочныя падарожжы, ілюстраванне, інсцэніраванне, стварэнне літаратурна-музычных кампазіцый і сцэнарыяў традыцыйных народных свят, а таксама розныя гульні, вандроўкі, экскурсіі, наведванне канцэртаў фальклорна-этнаграфічных калектываў, абмеркаванне адпаведных радыё- і тэлеперадач, прагляд навукова-папулярных кінафільмаў, падрыхтоўка і правядзенне вечарын гумару, спектакляў лялькавага тэатра, літаратурна-краязнаўчая праца.

Многія масавыя мерапрыемствы ва універсітэце імкнуцца звязаць з традыцыйнымі каляндарна-абрадавымі святамі беларускага народа, вывучаючы такім чынам фальклорна-этнаграфічную спадчыну (напрыклад, літаратурна-музычная кампазіцыя “Сэрца зямлі маёй”, “Я хаджу закаханы ў твае краявіды”).

Таксама вельмі цікава праходзяць “Провады зімы: Масленіца”, а адным з любімых мерапрыемстваў у інтэрнаце №1 стала тэатралізаванае свята “Калядкі”. Асаблівасцямі іх правядзення з’яўляецца сам характар традыцыйных народных святаў, у час якіх усе прысутныя не раздзяляюцца на ўдзельнікаў і гледачоў, а насупраць, усе з’яўляюцца ўдзельнікамі дзеі. Гэта дазваляе выклікаць вялікую цікавасць да нацыянальнай гісторыі і культуры, да фальклору і традыцыйных абрадаў, садзейнічае больш трываламу і грунтоўнаму далучэнню маладога пакалення беларусаў да народнай спадчыны.

Традыцыйна вялікую зацікаўленасць студэнты праяўляюць да такіх універсітэцкіх мерапрыемстваў, як міжнародны фестываль папулярнай песні “Студэнцкі лістапад” і фестываль студэнцкай самадзейнай творчасці “Студэнцкая вясна”. Арганізатары фестывалю імкнуцца напоўніць іх нацыянальным зместам. У праграмы фестывалей уключаны намінацыі “За лепшае выкананне беларускіх песень, народных танцаў”. А пры правядзенні конкурсна-забаўляльнай праграмы “Міс Вясна” праводзіліся, такія конкурсы, як танцавальны - “Народныя ўзоры”, конкурс-прэзентацыя роднага гораду, вёскі “Я хаджу закаханы ў твае краявіды...”, дэманстрацыя нацыянальнага адзення.

Пашыраецца беларускамоўны рэпертуар гурткоў мастацкай творчасці універсітэта. Ва універсітэцкай газеце “Паралель” рэгулярна друкуюцца артыкулы, апавяданні, вершы на беларускай мове.

Перспектыўным элементам работы са студэнцкай моладдзю з'яўляюцца клубныя аб'яднанні. Работа такіх клубаў ва ўніверсітэце сарыентавана не толькі на правядзенне вольнага часу і адпачынку: у іх дзейнасці хаваюцца невычарпальныя магчымасці для развіцця пазнаваўчай актыўнасці, актывізацыі светапогляду, што спрыяе фарміраванню нацыянальнай самасвядомасці. Кіраўнікі клубаў імкнуцца так арганізаваць іх работу, каб яна адрознівалася навізнай, каб былі створаны неабходныя ўмовы для самастойнай мэтанакіраванай дзейнасці ўдзельнікаў. Такая арганізацыя іх дзейнасці дапамагае пазбегнуць аднабаковага падыходу ў справе нацыянальнага выхавання. У гэтым накірунку ва ўніверсітэце актыўна працуюць дэбат-клуб, псіхалагічны клуб, філасофскі клуб “Логас”, інфармацыйна-дыскусійны клуб “Спадчына”, дзе вялікая ўвага надзяляецца разгляданню актуальных пытанняў сучаснасці і ў той жа час накіравана на вывучэнне краязнаўчага матэрыялу.

Так, мэтай работы інфармацыйна-дыскусійнага клуба “Спадчына” з'яўляецца фарміраванне ўсвядомленых адносін да прошлага, сучаснага і будучага Рэспублікі Беларусь. Мерапрыемствы, што праводзяцца ў клубе, маюць вельмі шырокі спектр тэматыкі: сацыяльна-палітычная, гістарычная, сацыяльна-гуманітарная. Формы правядзення таксама разнастайныя: “круглы стол”, дыспут, ралявая гульня, экскурсіі па гораду, які рыхтуюць і праводзяць самі студэнты. Сярод тэм, якія абмяркоўваюцца, значацца: “Традыцыйныя сямейныя цэннасці беларускага народа”, Беларускае кіно: гісторыя і сучаснасць, дасягненні і праблемы”, “Рэспублікі Беларусь – сацыяльная дзяржава”, “Памятнікі гісторыі і культуры Магілёва” і інш.

У межах псіхалагічнага клуба праходзяць заняткі “Псіхалогія народнай мудрасці”, “Народная педагогіка беларусаў”, “Гісторыя дзяржавы ў маёй асабістай гісторыі”.

Заняткі філасофскага клуба пераважна вядуцца на беларускай мове, іх большая частка прадстаўляе сабой тэматычныя сустрэчы з дзеячамі беларускай культуры і мастацтва (маладымі беларускімі паэтамі, гісторыкамі, артыстамі тэатра). Адбыліся краязнаўчыя паездкі па Быхаўскаму, Магілёўскаму раёнам, праводзілася ўборка тэрыторыі Быхаўскай крэпасці і г.д.

А работа клуба маладой сям'і, створанага ва ўніверсітэце, грунтуецца на выкарыстанні традыцый народнай педагогікі.

Такім чынам, у Беларуска-Расійскім універсітэце патрыятычнае выхаванне моладзі з'яўляецца састаўной часткай агульнага выхаваўчага працэсу, прадстаўляе сабой сістэматычную, мэтанакіраваную дзейнасць па фарміраванню высокай патрыятычнай свядомасці.

Выказванні аб патрыятызме

1. Не пытайся, што твая радзіма можа зрабіць для цябе, - спытайся, што ты можаш зрабіць для сваёй радзімы.

Дж. Кеннэды.

2. Мне здаецца, што пачуццё любові да свайго народу такое ж натуральнае для чалавека, як і пачуццё любові да Бога.

Патрыярх Алексій II.

3. Патрыёт – гэта чалавек, які служыць радзіме, а радзіма – гэта перш за ўсё народ.

М. Чарнышэўскі.

4. Важна, каб ты быў гатовы памерці за сваю краіну; але яшчэ важней тое, каб ты быў гатовы пражыць жыццё дзеля яе.

Т. Рузвельт.

5. У чалавеку прыстойным патрыятызм ёсць не што іншае, як жаданне працаваць на карысць сваёй краіны, і адбываецца гэта не ад чаго іншага, як ад жадання рабіць дабро, - як можна болей і як можна лепей.

М.А. Дабралюбаў.

6. Патрыятызм – перакананне, што твая дзяржава лепш іншых таму, што іменна ў ёй ты нарадзіўся.

Б.Шоу.

Сцэнарый
літаратурна- музычнай праграмы
“Я хаджу закаханы ў твае краявіды...”

(Зала пакоя для адпачынку інтэрната №1.
 На экране мультымедыйнай устаноўкі
 надпіс - «**Я хаджу закаханы ў твае краявіды...**»
 Выходзяць вядучыя)

Вяд. 1. Добры вечар, дарагія сябры!

Вяд.2. Ад шчырага сэрца вітаем вас !

Вяд. 1. Пачынаем нашу літаратурна-музычную праграму “Я хаджу закаханы ў твае краявіды..”

Вяд. 1. На гандлёвых шляхах ёсць краіна адна.

Я на карту гляджу, то Радзіма мая.

Назваюць усе яе «Белая Русь»,

Беларусь ты мая, я табой ганарусь.

Вяд. 2. Белая, светлая, чыстая!

Мой галасісты жаўрук!

Ты мая доля вячыстая,

Маці мая, Беларусь!

(Гучыць песня “Белая Русь”)

Вяд. 1. Якое вялікае шчасце – жыць на зямлі, дзе ты нарадзіўся, дзе прайшло тваё дзяцінства, дзе ты спазнаў першае каханне, адчуў сябе чалавекам, гаспадаром, грамадзянінам. Гэта і ёсць твая Радзіма.

Вяд. 2. Радзіма – гэта белы бусел над дахам, гэта родная вуліца, любы горад, гэта сінявокая Беларусь!

Вяд. 1. Беларусь – гэта мы, наш родны горад.

Вяд. 2. І сёння мы вырашылі павесці размову аб нашым горадзе, аб Магілеве.

Вяд. 1. Прайсці па яго вуліцах і праспектах, крыху ўзгадаць гісторыю...

(На мультымедыйнай устаноўцы - цітр “**Гімн Магілеву**”, затым ідзе відэамаатэрыял аб горадзе. Гучыць песня пра Магілеў).

Голас за кадрам: (муж.)

Больш за сем стагоддзяў назад вось такой жа вясной заклалі нашы продкі на высокім беразе ракі замак. Унізе павольна нёс свае воды сівы Дняпро, толькі галінкі дрэў адлюстроўваліся ў яго водах, а ў гаях шчабяталі птушкі, далека наўкол разносіліся пералівы салаўя, ды дзе-нідзе прабягаў звер, тупатам

парушаючы цішыню. Сапраўды, нельга было выбраць лепшага месца для горада чым тут, пры ўпадзенні ракі Дубравенкі ў Дняпро.

(Цітр ”Нараджэнне”)

Голас за кадрам : (жан.)

Шмат легенд існуе аб ўзнікненні нашага горада. Самая прыгожая і любімая аб багатыру Машэку, яго каханні да прыгажуні паненкі, аб здрадзе дзяўчыны і смерці Машэкі. Тым болей, што захаваўся курган, і назва яго - Машэкаўка. Падабаецца гэты сказ людзям. І да цяперашняй пары захаваўся ён у народзе. Як бы то ні было, а пасяліліся нашы продкі па ўсіх законах жыцця. На ўзвышшы – каб вораг не падышоў блізка, каля вады – бо яна жыватворная крыніца. Наўкол лес, а значыць, звер і лясныя багацці да паслуг чалавека. Пасяліліся тут добрыя і працавітыя людзі. Аралі землю, займаліся рамёствамі, Горад рос і развіваўся.

(На экране цітр “Росквіт”)

Голас за кадрам: (муж.)

У 17 стагоддзі Магілеў стаў адным з буйнейшых рамесна-гандлевых гарадоў. 45 % усяго насельніцтва складалі пушкары, цесляры, кавалі, бондары, шорнікі, півавары. Магілеўскія купцы таргавалі з Мінскам, Полацкам, Брэстам і іншымі гарадамі. Выгаднае геаграфічнае становішча дало магчымасць водным шляхам мець зносіны і з больш далёкімі гарадамі. З Расіі ў Магілеў пайшлі сібірскія скуры, якія мясцовыя рамеснікі выраблялі, а купцы збывалі ў краінах Заходняй Еўропы. Праз Магілеў праходзілі гандлевыя шляхі ў Прыбалтыку, Украіну, Чэхію. Акрамя рамёстваў і гандлю жыхары Магілева займаліся агародніцтвам, жывёлагадоўляй і земляробствам. Яны забяспечвалі гадавую патрэбу хлебам на 25%. К канцу 17 стагоддзя ў горадзе налічвалася каля 15 тысяч жыхароў. Ён быў нават буйнейшы за Мінск.

Вяд.1. Гораду нашаму прыйшлося перажыць і мноства іншых падзей...

Вяд. 2. Ды і як жа інакш. Ён быў і ёсць невялікай часцінкай дзяржавы пад назвай Белая Русь. І буры, якія ўздымаліся над нашай краінай, не абмінулі і Магілеў.

(На мультымедынай устаноўцы зноў узнікае надпіс
“Буры над горадам”)

Голас за кадрам:

Палітычнае жыццё не абмінула Магілеў. Выступленні супраць феодалаў, паўстанні. Атрад Налівайкі, напрыклад, утрымліваў горад 2 тыдні. У 1606 годзе, пасля доўгачасовай барацьбы жыхароў з Магілеўскай радай, у горадзе ўспыхнула паўстанне. Новая Рада заняла магістрат і правіла амаль 2 гады. Магілеў быў арэнай дзеянняў і ў Руска-Польскую вайну 1654-67 гадоў. Не абышла горад і Паўночная вайна. У 1812 годзе горад тапталі войскі маршала Даву. У 1826 годзе тут знаходзіліся пад арыштам дзекабрысты. Першыя

паўстанні пралетарыята вядомы ў 1890 гадах. У іх прыняло ўдзел больш за 100 чалавек. У 1905-07 гадах у горадзе адбыліся першамайскія выступленні рабочых. Напярэдадні рэвалюцыі Магілёў быў аплотам царскай улады. Менавіта тут знаходзілася Стаўка цара Мікалая II. Рэвалюцыя, грамадзянская вайна, нямецкая акупацыя гэтага часу таксама нічога добрага Магілёву не прынесла. І толькі Магілёў хацеў уздыхнуць, як зноў акупацыя. У гады вайны 1941-45 гадоў ён быў амаль зруйнаваны. Шмат бур пранеслася над Магілёвам, шмат разрухі яны прынеслі, але дзякуючы людзям, іх самаадданай працы горад паўстаў з руін.

(Цітр “ Паўстаў з руін”)

Голас за кадрам: (муж.)

Матэрыяльны ўрон, які быў нанесены нямецка- фашысцкімі акупантамі, складаў 488 мільёнаў рублёў у цэнах 1941 года. Горад ажываў, распраўляў свае абпаленыя вайной крылы. За вельмі кароткі час была адноўлена работа электрастанцый, бальніц, наладжваўся рух гарадскога транспарту, чыгункі. Узнавілі работу тэатр і кінатэатры. Людзі радаваліся жыццю, таму, што выжылі ў гэтай жудаснай вайне. Хацелася зрабіць горад прыгожым і шчаслівым. Рыхтаваліся планы новых забудов. Можна, якія з іх і не былі здзейснены, можна, былі яны надта летуценнымі, але ж марыць так хацелася.

У 1946 годзе адкрыўся аўтобусны маршрут, а у 1947 быў сабраны першы лакамабіль на сучасным аўтамабільным заводзе. У 50-я гады Магілёў становіцца горадам хімікаў, металургаў, горадам машынабудавання.

(Цітр “Магілёў сучасны”)

Вяд.1. Магілёў сучасны. Любы горад, прыгожы і старажытны, без якога цяжка прадставіць свае жыццё. Мы з вамі сведкі таго, якім прыгожым стаў наш горад.

(Наступныя словы вядучых

таксама могуць суправаджацца паказам кадраў горада.)

Вяд.1. Сучасны Магілёў - адзін з буйнейшых гарадоў.

Такія гіганты, як “Хімвалакно”, завод “Строммашына”, “Электрарухавік” і іншыя прадпрыемствы раскінулі свае карпусы ў горадзе і яго наваколлі.

Вяд.2. Зараз прамысловы патэнцыял горада скіраваны як на захад, так і на ўсход з надзеяй, што прамысловыя і культурныя сувязі дадуць магчымасць аднавіць яго былую магутнасць.

Вяд. 1. Магілёў - цэнтр навукі і культуры. Ён заваяваў пачэснае месца сярод буйных гарадоў міжнароднымі фестывалямі і сустрэчамі.

Вяд. 2. Магілёў у ліку ўніверсітэцкіх гарадоў. У нашым горадзе 3 універсітэты. Прафесійная падрыхтоўка спецыялістаў вышэйшых і сярэдніх устаноў правяраецца гадамі.

Вяд. 1. Пачынаючы з восені, студэнты складаюць амаль палову жыхароў Магілёва. У адным толькі Беларуска-Расійскім універсітэце на дзённым аддзяленні вучыцца каля 3 700 студэнтаў.

Вяд. 2. Але праца ва універсітэцкіх аудыторыях не перашкаджае моладзі заставацца вяселымі і гарэзлівымі. Студэнты застаюцца студэнтамі заўсёды і ў любых умовах.

Вяд. 1. Яны добра вучацца, пішуць навуковыя працы і разам з тым прымаюць удзел у мастацкай самадзейнасці.

Вяд. 2. З вялікім задавальненнем студэнты спяваюць і танцуюць. Зараз мы прапануем паглядзець некалькі нумароў.

(выступленні творчых калектываў)

Вяд.1. Наша сустрэча заканчваецца. Апладысменты усім, хто прымаў удзел у вечары.

Вяд. 2. Хто яшчэ не добра ведае горад, жадаем пазнаеміцца з ім бліжэй і палюбіць яго так, як мы.

Вяд. 1. Мы влюблены в наш милый сердцу город,
Ведь в нем мы были рождены.

Вяд. 2. Наш Могилев нам очень дорог,
Как город света и весны.

Вяд. 1. Нам здаецца, што менавіта ў гэтым горадзе жывуць самыя добрыя і працавітыя людзі і што горад гэты самы лепшы горад на зямлі.

(Цітр “Гораду прысвячаецца”)
(Гучыць песня “Лучший город на земле..”)

Вяд. 1. Дарагія сябры! Мы спадзяёмся, што вам спадабалася знаёмства з горадам, у якім вы бедзеце вучыцца, жыць.

Вяд. 2. Жадаем поспехаў! Да новых сустрэч!

Спіс літаратуры

1. Доклад Прэзідэнта А. Г. Лукашэнка на пастаянна дзейнічаючым семінары кіруючых работнікаў рэспубліканскіх і месных дзяржаўных органаў па пытаннях удасканалення ідэалагічнай работы «Моцная і квітнеючая Беларусь павінна мець трывалы ідэалагічны фундамент» //Настаўніцкая газета. -2003. -28 сакавіка.
- 2 Праграма выхавання дзяцей і навучэнскай моладзі ў Рэспубліцы Беларусь // Праблемы выхавання. - 2001. - № 4.
- 3 Канцэпцыя выхавання дзяцей і навучэнскай моладзі ў Рэспубліцы Беларусь. Нармат. дак. Мін-ва адукацыі Рэсп. Беларусь. Дадат. за 1999 г. Мн.: НМЦэнтр, 2000.
- 4 Канцэпцыя патрыятычнага выхавання моладзі ў Рэспубліцы Беларусь // Праблемы выхавання. - 2003.- № 3.
- 5 Каваленя А.А. Патрыятычнае выхаванне падрастаючага пакалення – важнейшая ўмова ўмацавання беларускай дзяржаўнасці // Праблемы выхавання.-2006. - №4. -С 6.
- 6 Зубко Д.П. Сучасныя аспекты выхавання патрыятызму і грамадзянскасці// Праблемы выхавання.-2005.-№1.- С. 12.
- 7 Вабішэвіч В. Мова як кампанент нацыянальнай свядомасці// Роднае слова.- 1997.- №3.- С.3.
- 8 Латыш М. І. Сёння. Заўтра. Вечна. Адраджэнне нацыянальных традыцый у выхаванні моладзі // Адукацыя і выхаванне - 1992 -№6.
- 9 Народная культура Беларусі: Энцыклапедычны даведнік / Пад агул. рэд. В. С. Цітова. – Мн., 2002.
- 10 Сысоў У. Н. З крыніц спрадвечных. – Мн., 1997.
- 11 Этнаграфія Беларусі: Энцыклапедыя. – Мн., 1989.